

— bővíteni és gondosan ápolni kell a kialakult és eredményesnek mutatkozott, jó *nemzetközi kapcsolatokat*; alapvető fontosságú az erre alkalmas kutatók kinevelése, továbbképzése, támogatása.

A *termelés* is sokoldalúan közreműködhetik a nemesítési eredmények realizálási folyamatának a javítása érdekében;

— fel kell számolni az alapvető *termeléstechnikai* hiányosságokat; ilyenek pl. a termőhely, illetőleg a hálózat megválasztása, a talaj-előkészítés és -ápolás, a rossz vagy rosszul kezelt szaporítóanyag, az állománynevelés, a növényvédelem terén tapasztalható lazaságok. Ezek megszüntetésével jelentősen rövidíthető a realizálás időtartama is;

— javítani kell a nemesített fajtákat bevezető, felhasználó közvetlen munkahelyi irányítók, valamint a szakmunkások *szakismereti színvonalát*, mivel a termelés egyre bonyolultabb műszaki, vegyi és biológiai ismereteket, terveket, valamint szervezői tudást igényel;

— célszerű támogatni és terelni a kutatást olyan irányba, hogy az eredmények *összefüggő termelési tevékenységrendszerekbe* épülhessenek be; a korszerű igényeket kielégítő nemesített fajta meghatározó feltétele minden jelentősebb termelési fejlesztésnek; a fajták létrehozásában, üzemszerű kipróbálásában és ellenőrzésében a termelőüzemek a maguk nagyobb anyagi és fejlesztési lehetőségeikkel támogassák a nemesítési tevékenységet;

— a termelőüzemek *bátrabban alkalmazzák* a kellően ellenőrzött nemesítési eredményeket, az új fajtákat.

A *központi irányítás* feladata, hogy megfelelő közgazdasági és szervezési feltételeket teremtsen a valóságos népgazdasági többleteredményt nyújtó, nemesített szaporítóanyag előállításához és minél szélesebb körű — majdnem kizárólagos — alkalmazásához. Ilyen intézkedések:

a nemesítő tevékenység és a realizálás további intézményes koordináló fejlesztése, szabályozása, ellenőrzése;

— a nemesített növényanyag *megtermelésének*, felhasználásának anyagi támogatása;

— a *nemesítési kutatás* személyi és anyagi *feltételeinek a javítása* kiemelten az *eredmények hasznosítása* terén;

— a *nemzetközi kapcsolatok* elmélyítésének az elősegítése;

— a szakemberek jó felkészítése az erdészeti képzés, továbbképzés minden területén.

KERESZTESI BÉLA

AZ AKÁCTERMESZTÉS FEJLESZTÉSE

A fatermesztés fejlesztésének napjainkban egyik legfontosabb lehetősége a céljainknak legjobban megfelelő fajták alkalmazása. Az akácnemesítés terén az utóbbi három évtizedben jelentős előrehaladást értünk el. Ennek eredményeként az Országos Mezőgazdasági Fajtainósító Tanács 1973-ban előzetes elismerésben részesítette az alábbi fajtákat:

Robinia pseudoacacia cv. 'zalai' — zalai akác,

Robinia pseudoacacia cv. 'nyírségi' — nyírségi akác,

Robinia ambigua POIR. *decaisneana* CARR.-rózsaszín-AC akác.

Folyamatban van a minősítése a következő fajtajelölteknek is:

Robinia pseudoacacia cv. 'kiskunsági' — kiskunsági akác,
Robinia pseudoacacia cv. 'jászkiséri' — jászkiséri akác,
Robinia pseudoacacia cv. 'appalachia' — epelecsi akác.

A közeljövőben fajtajelöltként tervezzük bejelenteni a következő két fajtát:

Robinia pseudoacacia cv. 'üllői' — üllői akác,
Robinia pseudoacacia cv. 'szajki' — szajki akác.

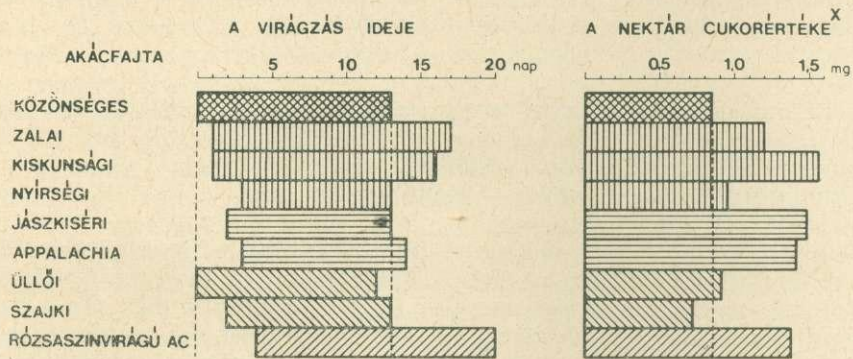
A felsorolt, elszaporításra és elterjesztésre javasolható fajták néhány fatermesztési és méhészeti adatát az 1. és 2. ábrán mutatjuk be. Ezen fajtáknak a köztermesztésbe való bevezetése még nem kezdődött meg, aminek oka a szaporítóanyag-hiány. Bár létesítettünk magtermő plantázst, ez egyrészt lassan fordul termőre, másrészt a szabad beporzású plantázsmagból termelt cseméték a kedvező tulajdonságokat csak mintegy 2/3 részben örököltik tovább. Ezért kezdtünk foglalkozni a vegetatív szaporítással.

Az akác vegetatív szaporításának több módja van. A fajtakísérletekben alkalmazott *oltás* költséges, drága berendezéseket, speciális szakértelmet igényel, üzemi bevezetésre nem javasolható. Külföldi tapasztalatok alapján sikerült olyan *gyökérdugványozási* módszert kidolgozni, amely üzemi csemetekertekben is alkalmazható. Az üzemi szaporításhoz a szükséges nagy mennyiségű gyökérdugványt azonban a szelektált törzsfák gyökereiből — mivel csak rendkívül kis százalékban erednek meg — előállítani nem lehetett. Más megoldás vált szükségessé, s ezt a *zöldhajtás-dugványozás*ban találtuk meg.

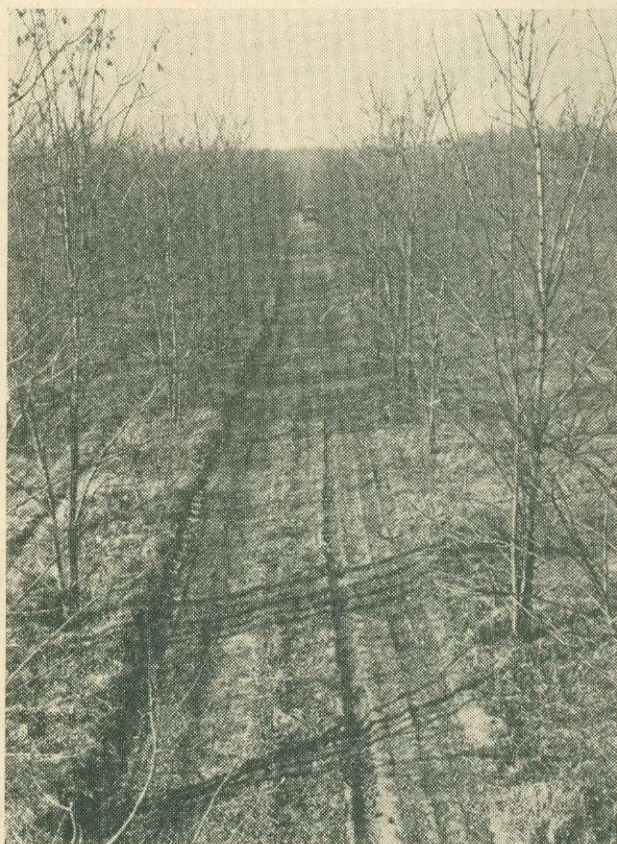
1. ábra. Az elterjesztésre javasolt akácfajták várható fatermesztésének becsült értéke

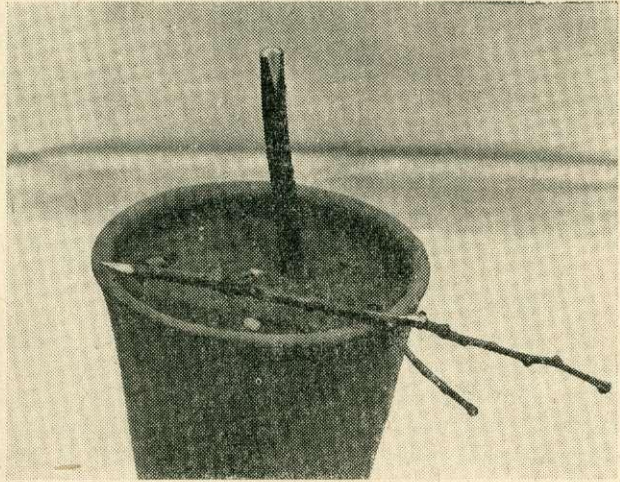
^X EGY VIRÁGBAN 24 ÓRA ALATT KÉPZŐDÖTT NEKTÁR CUKORTARTALMA

2. ábra. Az elterjesztésre javasolt akácfajták néhány méhészeti adata

3. ábra Az albertirszai magtermő plantázs

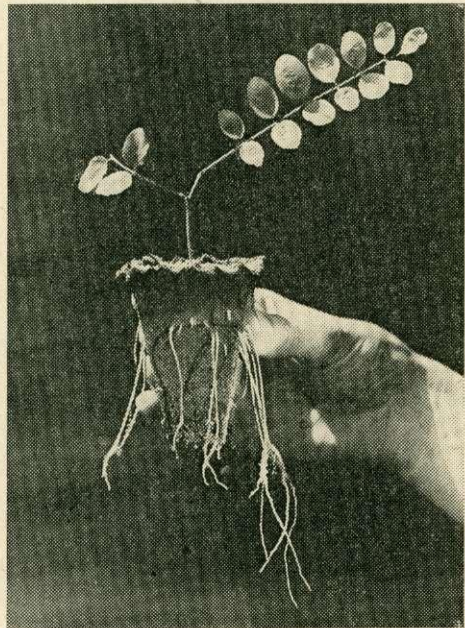

4. ábra. Az oltás

5. ábra. Gyökérdugványról nevelt csemete

6. ábra. Meggyökeresedett zöldhajtás

Az akác zöldhajtása akkor gyökeresedik, ha biztosítjuk számára a megfelelő környezeti feltételeket. Ezekre vonatkozóan azonban sem külföldi, sem hazai adatok nem álltak rendelkezésre. Amerikában voltak próbálkozások, de csak igen szerény kihozatalt értek el. A máriabesnyői kísérleti csemetekertben és a gödöllői arborétumban öt esztendő alatt sok buktató után sikerült olyan eljárást kidolgozni, mely egyes fajtáknál 70⁰/₀ fölé emelte a megmaradást. Az eredmény elérésében dr. Papp László tudományos tanácsadó Bujtás Zoltán és

Földi Istvánné műszaki ügyintéző, valamint Gráner János szakmunkás működött közre. Így 1978 tavaszán már olyan mennyiségű alapanyaggal rendelkezünk, mellyel meg lehet kezdeni az üzemi elszaporítást. Ezért elérkezettnek láttuk az időt, hogy javaslatot tegyünk az elismert fajták üzemi elszaporítására, a köztermesztésbe való bevezetésére. Úgy látjuk, hogy a következő, VI. ötéves terv időszakában az akác hagyományos (generatív) és az általunk javasolt új (vegetatív) szaporítása párhuzamosan halad majd. Meghatározó még az előbbi lesz, az új fajták elterjesztése azonban olyan számottevő előnyökkel jár, melyek mind jobban előtérbe helyezik majd a gyökérdugványról való szaporítást.

A magcsemete-termelés korszerűsítése

Az akáccsemete-termelés korábban nem okozott problémát. Jól kialakult technológiája volt, s foglalkoztak vele a legtöbb csemetekertben. A 7. ábrán feltüntetett adatok szerint 1956-tól 1972-ig az akáccsemete-termelés megdöbbentően visszaesett. 1956-ban 72,8 millió akáccsemetét termeltek, 1972-ben már csak 5,6 milliót. Különösen nagy volt a visszaesés a hetvenes években, amikor a legóvatosabb számítás szerinti reális szükségletnek is csak mintegy negyedét, felét állították elő. Bizonyos szerény javulás csak az elmúlt néhány évben tapasztalható. Sok egyéb csemete mellett hiánycikké vált az akáccsemete is.

Az 1976. évi OMFB-akáctanulmány prognózisában foglalt felújítási és telepítési területek figyelembevételével — hektáranként pótlással együtt 5000 db csemetével számolva — meghatároztuk az évenként szükséges csemetemennyiséget és csemetekerti területet (1. táblázat). Az elmúlt időszakban 212 ha-on termeltek akáccsemetét. A táblázaton feltüntetett csemetemennyiség kevesebb, jobban felszerelt kertben, korszerűbb technológiával és gépsorral a fele területen megtermelhető. A 2. táblázat azt a 13 csemetekertet tünteti fel, melybe célszerűnek tartjuk a termelést koncentrálni. Látható, hogy ezekben 1980-ig a szükséges terület rendelkezésre áll.

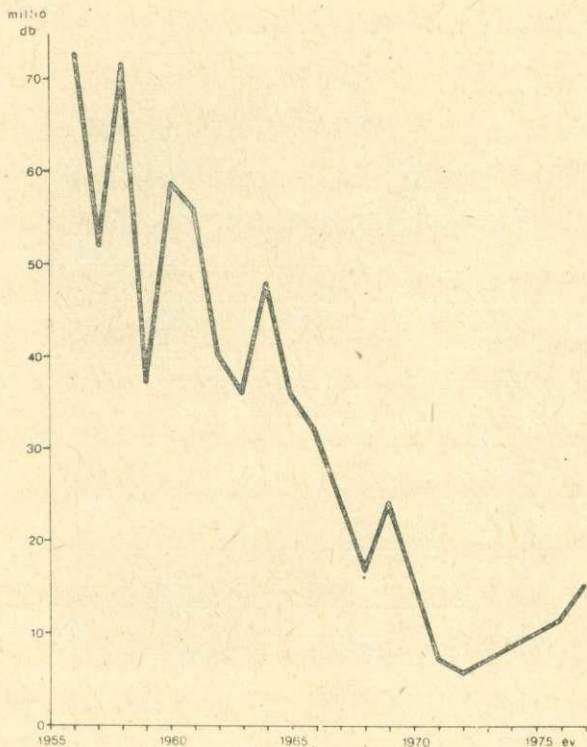
A csemetetermelés korszerűsítése szükségessé teszi a magellátás korszerűsítését is. 1 ha vetéshez 30 kg akácmag szükséges, vagyis 1980-ig évente 24—25 q. Célszerű szerintünk a magellátást a Pusztavacsi Erdészet feladatává tenni, ahol még vannak jó minőségű öreg akácosok és megoldott a megfelelő gyűjtés, előkészítés és tárolás. A Pusztavacsi Erdészet az általa kialakított gépsorral, az alom átrostálásával 1970-ben 24 q, 1971-ben 33 q, 1972-ben 22 q, 1973-ban 69 q, 1974-ben 6 q magot gyűjtött be. Tehát el tudja látni az egész országot kiváló minőségű maggal és még exportra is marad.

1. táblázat

Az évente szükséges akáccsemete-mennyiség, 2000-ig

Időszak	Erdő- felújítás	Újerdő- telepítés	Összes erdősítés	Szükséges csemete	Szükséges csemetekerti terület, ha	
					mag- csemete	gyökeres dugvány
		ha		millió db	termelés esetén	
1971—1980	3400	600	4000	20	80	235
1981—1990	4500	1200	5700	28	110	329
1991—2000	4000	1200	5200	26	100	306

7. ábra. Akáccsemete-termelés

A vegetatív szaporítás üzemi bevezetése

A vegetatív szaporítás üzemi bevezetése csak fokozatosan, olyan ütemben, ahogyan a kiindulási szaporítóanyag rendelkezésre áll, oldható meg (3. táblázat).

Az ERTI-ben a fajták törzsfáinak fás hajtásaiból oltványokat, vagy gyökereiből sarjcsemetéket nevelünk, és ezekből zöldhajtástermelés céljából A-telepeket létesítünk. A zöldhajtásokból nevelt csemetékből gyökérdugvány-termelés céljából B-anyatelepeket létesítünk. A gyökérdugványokból sarjcsemetéket nevelünk, s ezeket adjuk át az üzemeknek kiindulási szaporítóanyagként.

A kiindulási szaporítóanyag termelése az intézetben Máriabesnyőn, a Gödöllői Arborétumban, Sárvárrott az állomás kertjében és Kecskeméten, Méheslapon folyik. Ez év tavaszán 10 ezer csemete állt rendelkezésre gyökérdugvány-termelő C-telepek létesítésére. Ezek várható 100–150 ezer gyökérdugvány-terméséből nevelt csemetékkal indítható el 1979 tavaszán az üzemi elszaporítás.

Az ERTI által rendelkezésre bocsátott sarjcsemetékből az üzemi csemetekertek 80x40 cm-es hálózatban gyökérdugvány-termelő C-telepeket létesítenek. Ezekben tavasszal a csemetéket nagy gyökérrzettel kiemelve, begyűjtik a leszedhető gyökereket és eldugványozzák 80x10 cm-es hálózatban, csemetetermelésre. Ettől kezdve a csemetekert önellátó lesz, a C-telepről, valamint a kiemelt csemetékről mindig letermelheti a szükséges gyökérdugvány-mennyiséget. Az üzemi bevezetést nehezítheti, hogy a dugványbegyűjtés aprólékos és a dugványozás gépesítése nem megoldott.

Az akácmagcsemete-termelés koncentrációja

2. táblázat

Erdőgazdasági táj, erdőgazdasági körzet		Csemetekert	Összes	Akáctermelésre igénybe vehető	Egyéb	Ugar
I. Alpok-alja	Zalaegerszeg	Kiskomárom (új kert)	25,0	9,0	7,5	8,5
II. Dunántúli dombság	Pécs Kaposvár	Boly	+ 41,4	9,6	17,5	14,3
		Tengelic	6,8	2,7	2,0	2,1
		Szántód	+ 17,0	1,0	8,0	8,0
III. Kisalföld	Szombathely	Csangota	18,0	2,8	3,6	11,6
IV. Dunántúli- középhegység	Veszprém	Új kert	30,0	6,7	11,3	12,0
V. Északi- középhegység	Miskolc Eger	Szécsény	10,0	3,0	4,0	3,0
VI. Alföld	Debrecen Budapest Szeged	Máriapócs	+ 40,6	9,0	17,6	14,0
		Derecske	+ 97,6	15,0	52,6	30,0
		Bánkút	+ 49,0	6,4	28,6	14,0
		Terézhalom	23,0	6,0	9,0	8,0
		Pusztavacs (új kert)	27,0	9,0	9,0	9,0
		Sárosd	20,0	3,0	10,0	7,0
		Összesen:	405,4	83,2	180,7	141,5

+ Engedélyezett nyár-, fűztermelő terület.

3. táblázat

A nemesített akácfaajták vegetatív elszaporításának az üteme

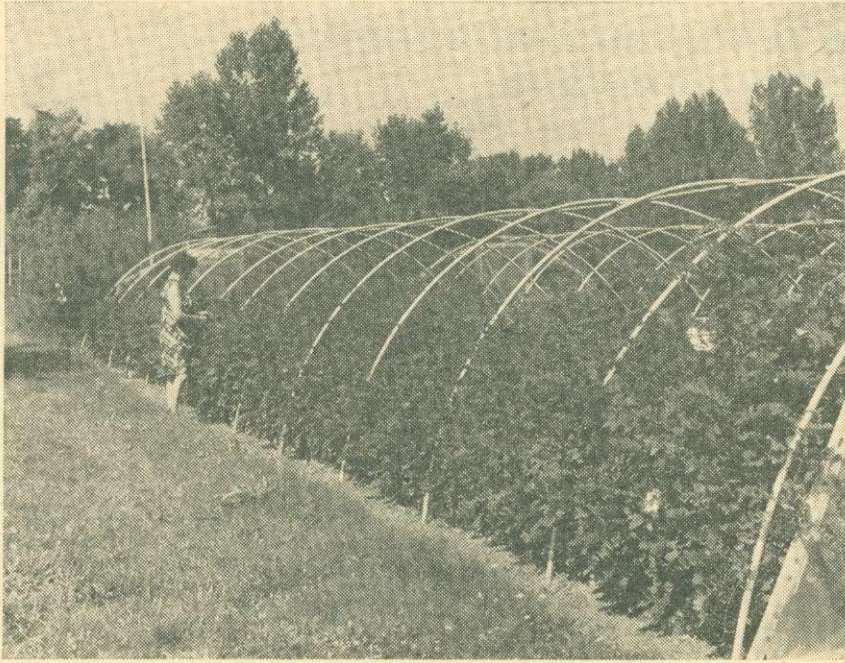
Akácársjese-mete-termelés gyökérdugványról						
Ütem	1979	1980	1981	1982	1983	1984
évben, ezer db						
1.	20	60	180	540	1600	4800
2.	—	30	90	270	800	2200
3.	—	—	40	120	360	1000
Összesen	20	90	310	930	2760	8000

Egy ha-on 80x10 cm hálózatban, 70%-os kihozattal számolva, 85 ezer sarj-csemete termelhető. Az 1984-ben tervezett 8 millió csemete előállításához tehát 95 ha terület szükséges. Ez viszont 1985 tavaszán a szükséges csemetemennyiség egyharmadát már fedezné.

Az üzemi elszaporítás előmozdítására az országot a következő négy körzetre javasoljuk osztani:

A *Dunántúl*: A tengelici csemetekert. Elszaporítandó a zalai, a szajki, az epelecsi és a rózsaszín AC akác a sárvári kísérleti állomás szakmai irányításával.

8. ábra. Sarjcsmete-nevelés, gyökérdugványokból

A Tiszántúl: A derecskei csetetekert. Elszaporítandó a nyírségi, az üllői, az epelecsi és a rózsaszín AC akác, a püspökladányi kísérleti állomás szakmai irányításával.

A Duna—Tisza köze: A terézhalmi csetetekert. Elszaporítandó a kiskunsági, a jászkiséri, az üllői és a rózsaszín AC akác, a kecskeméti kísérleti állomás szakmai irányításával.

Az Északi-középhegység: A szécsényi csetetekert. Elszaporítandó a zalai, a szajki, az epelecsi és a rózsaszín AC akác, a Gödöllői Arborétum szakmai irányításával.

Mindegyik kísérleti állomás, ill. az arborétum biztosítja, hogy a körzetében kijelölésre kerülő csetetekert 1979 tavaszán legalább 5—5 ezer db sarjcsemetét kapjon, mint kiindulási anyagot. Elősegíti, hogy a csetetekert az anyag fogadására felkészüljön. Az intézet a csetetekertek részére részletes technológiai útmutatót készít, majd az első üzemi tapasztalatok alapján javaslatot dolgoz ki új, ösztönző termelői cseteteárra.

B. Keresztesi: THE DEVELOPMENT IN GROWING GIPSY LOCUST

To introduce the genetically improved subspecies into the actual growing more quickly, methods of the vegetative propagation have been developed. Using branch and root cuttings sprout seedlings are grown up for establishing parent plants A in order to get green cuttings. Using those green cuttings seedlings are grown up and planted into B group to get root cuttings. The sprout seedlings gained that way are offered to the nurseries for further propagation and extension. In the nurseries these parent-plants are earmarked as C and they fulfill the local need for root-cuttings. The demand for seedlings in 1984 will be supplied by vegetative propagated subspecies with the rate of one-third.